

AUGUSTIN

Despre Treime

Ediție bilingvă

Traducere din limba latină de Alexandra Anisie,
Alexandra Baneu, Alexander Baumgarten, Cristian Bejan, Monica
Brânzei, Daniel Coman, Ioana Curuț, Vlad Ile,
Alin Luca, Andrei Marinca

Ediție îngrijită, comentarii și studiu introductiv
de Alexander Baumgarten

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Amor indagandae veritatis. Despre posibilitatea teologiei ca știință în tratatul Despre Treime (Alexander Baumgarten)</i>	<i>7</i>
Planul tratatului	63

De Trinitate/Despre Treime

Prolog. Epistola fericitului episcop Augustin către Aurelius, episcopul Cartaginei (<i>trad. de M. Brînzei</i>)	<i>77</i>
Cartea I (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	81
Cartea a II-a (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	143
Cartea a III-a (<i>trad. de C. Bejan</i>)	199
Cartea a IV-a (<i>trad. de A. Luca</i>)	243
Cartea a V-a (<i>trad. de C. Bejan</i>)	301
Cartea a VI-a (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	329
Cartea a VII-a (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	351
Cartea a VIII-a (<i>trad. de V. Ile</i>)	387
Cartea a IX-a (<i>trad. de V. Ile</i>)	421
Cartea a X-a (<i>trad. de A. Baneu</i>)	451
Cartea a XI-a (<i>trad. de I. Curuț</i>)	483
Cartea a XII-a (<i>trad. de D. Coman</i>)	519
Cartea a XIII-a (<i>trad. de A. Marinca</i>)	555
Cartea a XIV-a (<i>trad. de C. Bejan</i>)	609
Cartea a XV-a (<i>trad. de A. Anisie</i>)	661
<i>Note</i>	<i>757</i>
<i>Bibliografie selectivă</i>	<i>785</i>
<i>Index de citări biblice</i>	<i>791</i>

[6] Huic ergo duplae mortis nostrae Salvator impendit simplam suam, et ad faciendam utramque resuscitationem nostram in sacramento et exemplo praeposuit et proposuit unam suam. Neque enim fuit peccator aut impius, ut ei tamquam spiritu mortuo in interiore homine renovari opus esset et tamquam resipiscendo ad vitam iustitiae revocari, sed indutus carne mortali et sola moriens, sola resurgens, ea sola nobis ad utrumque concinuit cum in ea fieret interioris hominis sacramentum, exterioris exemplum. Interioris enim hominis nostri sacramento data est illa vox pertinens ad mortem animae nostrae significandam non solum in psalmo, verum etiam in cruce: *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Cui voci congruit Apostolus dicens: *scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est ut evacuetur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.* Crucifixio quippe interioris hominis poenitentiae dolores intelleguntur et continentiae quidam salubris cruciatus, per quam mortem mors impietatis perimitur in qua nos non relinquit Deus. Et ideo per talem crucem *evacuatur corpus peccati* ut iam non exhibeamus *membra nostra arma iniquitatis peccato*. Quia et *interior homo* si utique *renovatur de die in diem*, profecto vetus est antequam renovetur. Intus namque agitur quod idem Apostolus dicit: *exuite vos veterem hominem et induite novum.* Quod ita consequenter exponit: *quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem.* Ubi autem deponitur mendacium nisi *intus* ut habitet *in monte sancto Dei qui loquitur veritatem in corde suo?* Resurrectio vero corporis Domini ad sacramentum interioris resurrectionis nostrae pertinere ostenditur ubi postquam resurrexit ait mulieri: *noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Cui mysterio congruit Apostolus dicens: *si autem resurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quae sursum sunt sapite.* Hoc est enim Christum non tangere nisi cum ascenderit ad patrem, non de Christo carnaliter sapere. Iam vero ad exemplum mortis exterioris hominis nostri Dominicae carnis mors pertinet quia per talem passionem maxime hortatus est servos suos ut non timeant *eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* Propter quod dicit Apostolus: *ut suppleam*

cărnii și a sângelui. Ba chiar într-un loc din Scripturi este numit „mort”, când Apostolul afirmă: *într-adevăr, zice, trupul este mort din cauza păcatului; duhul este însă viață datorită dreptății. Această viață este făcută din credință fiindcă cel drept trăiește din credință. Dar ce urmează? Dacă însă Duhul celui care l-a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, cel care l-a înviat pe Iisus Christos din morți va face vii și trupurile voastre muritoare prin Duhul lui care locuiește în voi.*

Rom., 8, 10

Rom., 1, 17

Rom., 8, 11

[6] Așadar, pentru această moarte a noastră dublă, Mântuitorul și-a investit <moartea> sa simplă și, pentru fiecare dintre cele două învieri ale noastre care urmau să fie împlinite, a pus înainte ca sacrament și a propus ca model unica sa <înviere>. Căci el nu a fost nici păcătos, nici fără pietate, ca să trebuiască reînnoit în omul interior, ca și cum ar fi fost mort în duh și, ca și cum și-ar fi revenit, să fie chemat din nou la viața dreptății, ci a fost îmbrăcat în carne muritoare și numai în ea murind, numai în ea înviind, numai în ea s-a armonizat cu noi în privința ambelor <morți>, fiindcă în ea se săvârșise sacramentul omului interior, modelul celui exterior. Căci acel enunț referitor la moartea sufletului nostru care urma să fie semnificată nu doar în psalm, ci și pe cruce, a fost dat ca un sacrament al omului nostru interior: *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?* Cu acest enunț a fost în acord Apostolul când a zis: *știind că omul nostru vechi în același timp a fost crucificat ca să fie suprimat corpul păcatului, încât să nu mai slujim păcatului.* De bună seamă, prin crucificare sunt înțelese durerile pocăinței omului interior și anumite fapte de cumpătare ale crucificatului care poate să fie mântuit; prin această moarte a fost nimicită moartea <dată de> impietate, în care Dumnezeu nu ne-a părăsit. Și de aceea, printr-o astfel de cruce a fost suprimat trupul păcatului, ca să nu arătăm membrele noastre drept arme ale nedreptății în păcat. Fiindcă și omul interior, dacă este, desigur, reînnoit pe zi ce trece, fără îndoială că este vechi mai înainte de-a fi fost reînnoit. Căci ceea ce spune același Apostol se referă la cel interior: *lepădați-l pe omul cel vechi și îmbrăcați-l pe cel nou.* El expune aceasta în mod consecvent: *de aceea, părăsind minciuna, roștiți adevărul.* Însă unde este părăsită minciuna dacă nu în interior, astfel încât cel ce rostește adevărul în inima sa să poată locui pe muntele sfânt al lui Dumnezeu? Dar faptul că învierea trupului Domnului se referă la sacramentul învierii noastre interioare se arată acolo unde, după ce a înviat, i-a spus femeii: *nu mă atinge, căci încă nu m-am înălțat la Tatăl meu.* Apostolul se află în acord cu acest mister când spune: *dacă ați înviat împreună cu Christos, căutați cele de sus, unde se află Christos, șezând la dreapta lui Dumnezeu;*

Dublura omului în Christos: omul interior și omul exterior

Mt., 27, 46

Rom., 6, 6

Rom., 6, 13

2 Cor., 4, 16

Ef., 4, 24

Ef., 4, 25

2 Cor., 4, 16, Ps. 14, 3

In., 20, 17

quae desunt pressurarum Christi in carne mea. Et ad exemplum resurrectionis exterioris hominis nostri pertinere invenitur resurrectio corporis Domini, quia discipulis ait: *palpate et videte quia spiritus ossa et carnem non habet sicut me videtis habere*. Et unus ex discipulis eius etiam cicatrices eius contrectans exclamavit dicens: *Dominus meus et Deus meus!* Et cum illius carnis tota integritas appareret, demonstratum est in ea quod suos exhortans dixerat: *capillus capitis vestri non peribit*. Unde enim primo: *noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem meum*, et unde antequam ascendat ad Patrem a discipulis tangitur nisi quia illic insinuabatur interioris hominis sacramentum, hic praebebatur exterioris exemplum? An forte quisquam ita est absurdus atque aversus a vero ut audeat dicere a viris eum tactum antequam ascenderet, a mulieribus autem cum ascendisset? Propter hoc exemplum futurae nostrae resurrectionis in corpore quod praecessit in Domino dicit Apostolus: *initium Christus, deinde qui sunt Christi*. De corporis enim resurrectione illo loco agebatur propter quam etiam dicit: *transfiguravit corpus humilitatis nostrae conforme corpori gloriae suae*. Una ergo mors nostri Salvatoris duabus mortibus nostris saluti fuit, et una eius resurrectio duas nobis resurrectiones praestitit cum corpus eius in utraque re, id est et in morte et in resurrectione, et in sacramento interioris hominis nostri et exemplo exterioris medicinali quadam convenientia ministratum est.

[IV 7] Haec autem ratio simpli ad duplum oritur quidem a ternario numero; unum quippe ad duo tria sunt. Sed hoc totum quod dixi ad senarium pervenit; unum enim et duo et tria sex fiunt. Qui numerus propterea perfectus dicitur quia partibus suis completur; habet enim eas tres: sextam, tertiam, dimidiam; nec ulla pars alia quae dici possit quota sit invenitur in eo. Sexta ergo eius unum est, tertia duo, dimidia tria. Unum autem et duo et tria consummant eundem senarium. Cuius perfectionem nobis Sancta Scriptura commendat in eo maxime quod *Deus sex diebus perfecit opera sua*, et sexto die *factus est homo ad imaginem Dei*. Et sexta aetate generis

cugetați-le pe cele de sus. Căci a nu-l atinge pe Christos decât după ce se va fi înălțat la Tatăl înseamnă a nu cugeta despre Christos în sens carnal. Dar deja moartea cărnii Domnului stă ca model pentru moartea omului nostru exterior, fiindcă mai ales printr-o asemenea pătimire i-a îndemnat pe slujitorii săi să nu se teamă de cei careucid trupul, dar nu pot ucide sufletul. De aceea zice Apostolul: *să împlinesc în carnea mea cele care lipsesc din chinurile lui Christos*. Dar și învierea trupului Domnului se arată a servi ca model al învierii omului nostru exterior, fiindcă le-a zis discipolilor: *pipăiți și vedeți că duhul nu are oase și carne, precum mă vedeți pe mine că am*. Și unul dintre discipolii lui, atingând cu mâna chiar cicatricile lui, a exclamat zicând: *Domnul meu și Dumnezeu meu!* Și pentru că apăruse toată întregimeea cărnii sale, s-a arătat prin aceasta ceea ce spusese îndemnându-i pe ai săi: *nici un fir de pe capul vostru nu va pieri*. De fapt, de ce <să fi spus> mai întâi: *nu mă atinge, căci încă nu m-am înălțat la Tatăl meu*, și de ce a fost <totuși> atins de discipoli mai înainte de a se înălța la Tatăl, dacă nu pentru că acolo era sugerat sacramentul omului interior, iar aici era oferit modelul celui exterior? Ar putea fi oare cineva așa de absurd și îndepărtat de adevăr încât să cuteze să afirme că el a fost atins de bărbați înainte de a se fi înălțat, dar de femei după ce s-a înălțat? În numele acestui model al viitoarei noastre învieri cu trupul, care a premers în Domnul, zice Apostolul: *începutul este Christos, apoi cei care sunt ai lui Christos*. Căci despre învierea trupului era vorba în acel loc, pentru care iarăși zice: *a preschimbă trupul umilității noastre pe potrivă cu trupul slavei sale*. Așadar, o singură moarte a Mântuitorului nostru a existat pentru mântuirea celor două morți ale noastre, iar o singură înviere a lui a stat la temeliea celor două învieri ale noastre: de vreme ce trupul lui, în fiecare caz, adică în moarte și în înviere, a servit atât pentru sacramentul omului nostru interior, cât și pentru modelul celui exterior printr-un fel de proporție vindecătoare⁷⁴.

2 Cor., 1, 12

Mt., 10, 28

2 Cor., 4, 16

Lc., 24, 39

In., 20, 24 și 28

Lc., 21, 18

In., 20, 17

2 Cor., 15, 23

Flp., 3, 21

[IV 7] Dar acest raport al simplului la dublu se naște, fără îndoială, din numărul ternar: într-adevăr, unu <adăugat> la doi înseamnă trei. Dar acest întreg pe care l-am numit ajunge la cel senar: căci unu și doi și trei devin șase⁷⁵. Acest număr este numit ‚perfect’ tocmai pentru că este complet în părțile sale, fiindcă le are pe următoarele trei: a șasea <parte>, a treia și a doua. Nici vreo altă parte care să poată fi numărată nu se găsește în el. Așadar, a șasea <parte> a lui este unu, a treia este doi, iar a doua – trei. Dar unu și doi și trei însumează același număr senar. Sfânta Scriptură ne încredințează de perfecțiunea acestui număr, mai ales pentru că Dumnezeu și-a

Sensul numărului șase și împărțirea istoriei

humani *Filius Dei venit et factus est filius hominis* ut nos reformaret *ad imaginem Dei*. Ea quippe nunc aetas agitur sive milleni anni singulis distribuuntur aetatibus, sive in divinis litteris memorabiles atque insignes quasi articulos temporum vestigemus ut prima aetas invenitur ab Adam usque ad Noe, inde secunda usque ad Abraham, et deinceps sicut Matthaeus evangelista distinxit *ab Abraham usque ad David, a David usque ad transmigrationem in Babyloniam*, atque inde usque ad Virginis partum. Quae tres aetates coniunctae illis duabus quinque faciunt. Proinde sextam inchoavit nativitas Domini, quae nunc agitur usque ad occultum temporis finem. Hunc senarium numerum quandam temporis gerere figuram etiam in illa ratione tripartitae distributionis agnoscimus qua unum tempus computamus *ante legem*, alterum *sub lege*, tertium *sub gratia*. In quo tempore sacramentum renovationis accipimus ut in fine temporis etiam resurrectione carnis omni ex parte renovati ab universa non solum animi verum etiam corporis infirmitate sanemur. Unde intellegitur illa mulier in typo ecclesiae a Domino sanata et erecta quam curvaverat infirmitas alligante Satana; de talibus enim occultis hostibus plangit illa vox psalmi: *curvaverunt animam meam*. Haec autem mulier decem et octo annos habebat in infirmitate, quod est ter seni. Menses autem annorum decem et octo inveniuntur in numero solidi quadrati senarii, quod est sexies seni et hoc sexies. Iuxta quippe est in eodem evangelii loco arbor quoque illa ficulnea cuius miseram sterilitatem etiam tertius annus arguebat. Sed ita pro illa intercessum est ut dimitteretur illo anno, ut si fructum ferret, bene; sin aliter, excideretur. Nam et tres anni ad eandem tripartitam distributionem pertinent, et menses trium annorum quadratum senarium faciunt, quod est sexies seni.

[8] Annus etiam unus, si duodecim menses integri considerentur quos triceni dies complent (talem quippe mensem veteres observaverunt quem circuitus lunaris ostendit), senario numero pollet. Quod enim valent sex in primo ordine numerorum, qui constat ex unis ut perveniatur ad decem, hoc valent sexaginta in secundo ordine, qui constat ex denis ut perveniatur ad centum. Sexagenarius ergo numerus dierum sexta pars anni est. Proinde per senarium primi versus multiplicatur tamquam senarius secundi versus et fiunt sexies sexageni,

desăvârșit lucrările sale în șase zile, iar în a șasea zi a fost făcut omul după chipul lui Dumnezeu. Apoi, în a șasea vârstă a neamului omenesc a venit Fiul lui Dumnezeu și s-a făcut fiul omului ca să ne reformeze după chipul lui Dumnezeu. Desigur, această vârstă se desfășoară acum: fie că miile de ani pot fi împărțite în vârste de câte o mie, fie că putem să urmărim în Sfintele Scripturi memorabilele și însemnatele <vârste> ca pe niște articulații ale timpului, astfel încât prima vârstă poate fi descoperită de la Adam până la Noe, apoi a doua până la Avraam și, după aceea, cum a distins evanghelistul Matei: *de la Avraam până la David, de la David până la strămutarea în Babilon* și din acest moment până la nașterea din Fecioară⁷⁶. Aceste trei vârste unite cu celelalte două fac cinci. De aici, nașterea Domnului a început-o pe a șasea, care se desfășoară acum și până la sfârșitul ascuns al timpului. Recunoaștem că numărul senar poartă un fel de figurare a timpului, chiar și în acel raport al împărțirii tripartite prin care socotim un timp *înainte de lege*, pe altul *sub lege*, iar pe al treilea *sub har*. În acest timp <al harului> primim sacramentul reînnoirii, pentru ca la sfârșitul timpului, reînnoiți în parte chiar și prin învierea cărnii, să putem fi vindecați de toată slăbiciunea, nu numai a sufletului, ci chiar și a trupului. De aici este înțeleasă ca prefigurare a bisericii acea femeie care a fost însănoșită și ridicată de Domnul, pe care o încovoiasă neputința întrucât o legase Satana. Căci despre asemenea dușmani ascunși se tânguie glasul psalmului: *au încovoiat sufletul meu*. Dar această femeie avea optsprezece ani <petrecuți> în neputință, ceea ce înseamnă de trei ori câte șase. Însă lunile celor optsprezece ani se regăsesc în numărul la cub al celui senar, ceea ce înseamnă de șase ori câte șase și aceasta de șase ori. Într-adevăr, alături se află, în același loc al evangheliei, chiar și acel smochin care-și vădea nefericita lipsă de rod chiar și în al treilea an. Dar s-a mijlocit pentru el ca să fie iertat în acel an cu condiția ca, dacă va rodi, atunci bine; dacă nu, să fie tăiat. Căci și acești trei ani țin de aceeași împărțire tripartită, precum și lunile acelor trei ani reprezintă numărul senar la pătrat, ceea ce înseamnă de șase ori câte șase.

Gen., 9, 6

1 In., 3, 8

Dan., 7, 13

2 Cor., 3, 18

Mt., 1, 17

Rom., 5, 13

Rom., 6, 14

Ps., 56, 7

[8] Chiar și un singur an abundă în privința numărului senar, dacă sunt luate în considerare douăsprezece luni întregi, pe care le împlinesc câte treizeci de zile (de bună seamă, o astfel de lună luaseră ca reper cei vechi, pe care îl indică circuitul lunar)⁷⁷. Ceea ce semnifică șase în prima ordine a numerelor, care constă din unități așa încât să se ajungă până la zece, aici, în a doua ordine, semnifică șaiszeci, care constă în zeci așa încât să se ajungă la o sută. Așadar, numărul de șaiszeci de zile dintr-un an este a șasea parte a anului.

Importanța
numărului șase
pentru calendar